

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

U d s i g t
over
den idololatriske Cultus
som
omtales i Bibelen.

Anden Afdeling.

U d g i v e t
som
Indkydelseskrift til den offentlige Examen

i September 1839 ved Odense Kathedralstole

af

Chr. H. Kalkor,

Overlærer.

Trykt hos S. Hempel i Odense.

U d s i g t

o v e r

den idololatriske Cultus

s o m

omtales i det gamle Testamente.

Et Bidrag til den bibelske Archæologie

a f

Chr. H. Rasker,

Doctor i Theologie samt Philosophie, Overlærer
ved Odense Cathedralskole.

Trykt hos S. Tempel i Odense.

1839.

Dr. Professor **M. Nielsen,**

Bestyrer af Borgerdydskolen i Kjøbenhavn, K. af D.

med Høiagtelse og Venskab

tilegnet

af

Forfatteren.

Det er i disse Dage tyve Aar siden, at jeg forlod den Skole, hvis Gæder paa det Nøieste er knyttet til Deres Navn og Deres Virksomhed. Hvor meget end den lange Række af Aar har givet og taget, saa har den ei i mindste Grad formindsket de Solelser af Taknemmelighed, Værbødighed og Venskab med hvilke jeg veed mig i Liv og Studium hændragen til Dem. Naar jeg derfor tilegner Dem, min høiagtede Ven! en Afhandling, der henhører til en Deel af Philologien, som ligger fjernere fra Deres Bestræbelse, da har ei blot den Anledning, der har fremkaldt dens Udgivelse, levende fort mine Tanker hen til Dem og Deres trofaste Arbeiden, men det har og været et hjært Haab om, at De ei vil savne den Stræben efter en grundigere Opfattelse af Sandheden, hvori Deres tidlige Anviisning og Exempel ei har den ringeste Deel.

Stalkar.

Under Ugudelighedens Besfordrere, Achab og Isabel, indfortes Baålsdyrkelsen atter fuldkomment i Ephraims Rige; Achab byggede et eget Tempel til Baål i Samaria (בֵּית בַּאֵל) og Isabel søgte paa alle Maader at understøtte en Gudstjeneste, som ei alene var national for hende, men som hendes Familieforbindelser havde gjort hende fortrolig med ¹³³). Deraf kan man forklare sig den haarde Forsølgelse, hun anvendte imod Jehovas Præster, som hvis Repræsentant Elias fremtraadte. Firehundrede Baåls- og halvtredstindstyve Astartes Præster stode i Isabels Tjeneste, da Elias foranstaltede den berømte Dffring 1 Reg. 18; Skiffene herved ere ovenfor omtalte ¹³⁴). Ikkun med Hensyn til Elias spottende Ord 1 Reg. 18, 27 bemærke vi, at lignende Førestillinger om Gudernes *Sevn* ¹³⁵), *Fraværelse* eller *Mangel af Afgtpaa-*

¹³³) Saafremt man kan tillægge Fragmentet af Menander Ephes. hos Josephus contr. Apion. I. 18 nogen Vaalidelighed, at 'Εθώβαλος var Astartes Præst, før han dræbte sin Forgjænger Philas og fik hans Throne. Achab opretter ogsaa strax אֲשֶׁרֶת 1 Reg. 16, 33. Joseph. Ant. 8, 13, I kaldes hiin phœniciske Konge 'Ιθώβαλος, som regjerede over Tyrus og Sidon.

¹³⁴) S. P. 25.

¹³⁵) Deiling. Obser. sacr. I. 136. Thetis kan ikke frembringe sit Andragende for Zeus, fordi han er fraværende Iliad. I. 4. 21; han begiver sig som andre i sin Ceng og sover, ibid 609.

giveness findes ogsaa hos andre Folkelag, ligesom Baalspræsterens bestandige Raaben, hvilken forekommer sammesteds, er den hos Hedningerne sædvanlige Vattologie.

Disse Baalspræster betegnes sandsynligviis ved de מַלְאָכִים , som omtales 2 Reg. 23, 5; Hos. 10, 5, Zeph. 1, 10; det sidste Sted gjør dette endog mere, end sandsynligt, ved at nævne dem i Forbindelse med בְּנֵי מַלְאָכִים ; chrenologisk retfærdiggjøres dette ogsaa ved Hoscas Levetid, ligesom ogsaa Josias Reform falder tidligere, end at babyloniske eller endog persiske Præster kunde have faaet Indpas i Landet. Derved falder altsaa Conr. Frens¹³⁶⁾ Conjectur, at מַלְאָכִים ¹³⁷⁾ betegner Idtilbederne af det persiske כּוּש . Gesenius, som med Andre udleder Ordet af כּוּש at være sort, mener at man maa tænke paa det mørke Udseende, hine Præster havde saavel i deres Klæder, som i deres asketiske Bæsen, saasom Dymygeller, Kjødets Spærgelse o. s. v. overhovedet laae i Orientens Land¹³⁸⁾, men den hele Betydning at være sort, er, som vi paa et andet Sted have viist¹³⁹⁾ meget tvivlsom og

---

Især sove de til Mid dag: Callim. in Lavaer. Pallad. v. 72. *μεσαιμβραὶ δ' ἔατο ἕως ἀόρατα*. Theocr. l. 15. *Ὀὐ θέμις, ὦ ποιῆται, το μεσαιβριών, οὐ θέμις, ἄμυν σπεῖσεν. τον Πάνα διδοιζαμεις ἡγὰρ ἀπ' ἄγρας τανίκα κελμικὸς ἀπαρταται*. cfr. Heyne t. d. Et. Paa den Tid gif man derfor heller ikke gjerne ind i Templerne og frugtede Dæmoners og andet Uvæsens Indflydelse; ogsaa i vort nærværende Sted lade Baals Præsterne Mid dagen gaae forbi l. c. v. 29. I Modsetning til disse Foresillinger omtales Jehova, som den, der ikke slumrer eller sover, Ps. 121, 4, ei blot hjælper fjern, men ogsaa nær, Jerem. 23, 23.

¹³⁶⁾ Saubert de sacris. 258.

¹³⁷⁾ Dissert. 1719. Diss. 12.

¹³⁸⁾ Døgt. Anal. 186.

¹³⁹⁾ Lament. Jerem. p. 192.

Betydningen at brænde, ardere, æstuarer som חמר, er sandsynligviis den oprindelige. Michaelis's Judvending ¹⁴⁰⁾ har ikke stort at betyde. Snarere kunde man derfor tillægge כמרים Betydningen af fanatici, ferventes ¹⁴¹⁾. Wisnøf ere de meget forffjellige fra de Høienes Præster כהני תבנות som saa tidligen fik Indflydelse i Juda Rige 1 Reg. 15, 55; thi, hvad der ogsaa er begribeligt, Salomons Søn aflod ikke fra Faderens Afgudsdyrkelse; endog Astartecultusen finde vi i fuld Gang 1 Reg. 14, 25, ja Alsas Moder Maacha drev denne endog i en meget høi Grad. Der lægges Vægt paa, at hun gjorde en מבלצח 1 Reg. 15, 13. 2 Chr. 15, 16, som hendes Søn Ahsa edelagde og opbrændte ved Kedrens Bæk. Hvilken overtroisk Cultus eller Gjenstand der forstaaes ved dette Ord, er vanskeligt at sige; at dette blot skulde betegne et Idol og intet videre, er meget lidet sandsynligt deels fordi der i det Foregaaende tales om Baals og Astartes'sjotter, hvilke skjænes fra Miplezeth, deels fordi Stamordet פלס hentyder til noget langt Mere ¹⁴²⁾. LXX give det paa det første Sted ved σύνοδος og κατάδυσσις, paa det sidste ved ειδωλον.

¹⁴⁰⁾ Suppl. No. 1169.

¹⁴¹⁾ Ogsaa Deiling (Obs. II, 13) tiltræder den Mening, at de kaldes כמרים af deres sorte Klæder og anfører til Besværelse derfor, at Siss og Sfiris Præster bære en saadan Dragt; men Bevisstederne (l. c. p. 113) ere meget usikre og kunne i al Fald ikke godtgjøre noget om Baalspræsterne.

¹⁴²⁾ Efter Gesenius „fordi det bringer Skræk og Sorg over sine Dyrkere“ eller, som Buddeus vil, quod omnibus veri Dei cultoribus horrorem veluti incenteret (II. 367). Vel har man til Gavn for Betydningen Idol anført גאמיים hos Jerem. 50, 38, som de fleste Fortolkere give ved Idol „als ein Gegenstand der Furcht und des Schreckens,“ men seer man Stedet efter, da vil man finde, at גאמיים יתהללם betegner „de gjøre sig til af deres Skræffe“ : red det, som de maatte være bange for, som de maatte afstye, undgaae af Frygt.

Vulg. og Luther: *simulacrum Priapi* ¹⁴³⁾. At en priapisk Cultus antydes, har allerede Selden beviist ¹⁴⁴⁾; Ordet *ⲡⲣⲓⲁⲓ* sætter han i Forbindelse med *γαλλος* endog i etymologisk Henseende, sandsynligen fremtraadte denne ogsaa i den orientalske Cultus som Middel mod Trolddom; ¹⁴⁵⁾ i saa Fald torde man maaskee ogsaa ved *ⲡⲣⲓⲁⲓ* tænke paa et Slags *ⲡⲓⲁⲓ ⲡⲓⲁⲓ*, saakaldet fordi det ved sin mysterieuse Dunkelhed og sine skjulte Skikke indgjød Skræk; til saadanne forskærende Skikke sigte *σύνωδος* og *κατάδουσις*. Chronisten oplyser os denne baalitiske Cultus's Beskaffenhed noget nærmere ved at fortælle, at Ælsa udryddede *ⲡⲓⲁⲓ* 1 Chr. 14, 6. Om disse kan man neppe sige noget mere Gyldestgjørende, end Gesenius har udviklet i sin Thes. Pag. 489:491, hvor han beviser, at det vare smaa Cole eller Solbilleder, der i ældste Tider hos Ægypter, Syrer, Phænicier fremstilledes i en conisk eller pyramidal Form; ¹⁴⁶⁾ eet tydeligere Beviis for Baalscultus's Sammenhæng med Soldyrkelsen, lader sig vist ikke finde; hertil kommer, at Solguden paa 7 phæniciske Indskrifter kaldes *ⲡⲓⲁⲓ ⲡⲓⲁⲓ* ¹⁴⁷⁾.

En saadan fuldstændig Soldyrkelse tilligemed dertil hørende Emblemer findes ogsaa angivet 2 Reg. 25, 11, hvor Josias fjerner Solhestene og Solvognene. Næsten hos alle Oldtidens Folkeslag, hos Rhodierne ¹⁴⁸⁾, Massageterne ¹⁴⁹⁾,

¹⁴³⁾ I. F. Höier *Schediasma de Idolo Maachæ*. Hafn. 1706. En for Resten jammerlig Compilation.

¹⁴⁴⁾ De Diis Syris p. 297. s.

¹⁴⁵⁾ Böttigers *kleine Schriften* v. J. Sillig. III. 406.

¹⁴⁶⁾ Jablonski *Panth. Ægypt. Proleg.* LXXX. s.

¹⁴⁷⁾ *Monum. Phænic. ed. Gesen.* II. 319.

¹⁴⁸⁾ *Æter Festus*.

¹⁴⁹⁾ Strabo p. 513. *θεὸν δὲ ἕλιον μόνον ἡγούνται, τοῦτω δὲ ἱπποβευουσι.* cfr. Herod. 2, 216.

Æthioper ¹⁵⁰), Armener ¹⁵¹), fremfor alt hos Perserne ¹⁵²) vare Hestene helligede til Solen; deels bleve der opfødte Heste, der symboliserede den hurtige Solgud deels bleve de ofrede til Solgudens Ære; men en Folge heraf var det ogsaa, at Afbildninger af Heste tjente til Emblemer for Solen. Saa-danne Statuer eller Afbildninger af Heste menes upaatviv-
 lseligen her, endskjendt Bochart benægter det, og antager, at der skulde tænkes paa levende Heste ¹⁵³). Hermed for-
 bandtes, som det ogsaa var Tilfældet i flere græske Byer ¹⁵⁴) Solvogne; disse vare saa almindelige, at man endog afbildede dem paa Signetringe ¹⁵⁵). Disse Heste og
 Vogne vare her opstillede כבוא ביה יהוה, ved en vis Methem-
 melechs אֲשֶׁר; men en אֲשֶׁר er et Gemak, maaskee ogsaa, som her synes rimeligt, en særskilt Fløi med tilhørende Byg-
 ninger ¹⁵⁶), altsaa maae Solhestene og Vognene have staaet i eller indenfor Omkredsen af Templets Bygninger. Vi
 kunne derfor ingenlunde med Gesenius og Andre antage פּוֹרְרִים for suburbium; men det maa nødvendigvis have været en

¹⁵⁰) Helioid. 10, 2.

¹⁵¹) Xenoph. Anab. IV. 5, 36.

¹⁵²) Xenoph. Cyrop. VIII. 3, 11. Herod. I. 189. VII. 51.
 Justin. I. 1.

¹⁵³) Hieroz. I. 176. Ogsaa Gardi mener, at man førte levende Heste ud imod Solens Opgang.

¹⁵⁴) Dought. Anal. I. 189.

¹⁵⁵) Plaut. Amphitr. I. 1. Sos. quid signi est? Merc. cum quadrigis sol exoriens. Virg. Æneid. 1, 19: „Hic currus fuit“
 hører neppe herhen; thi den der omtalte currus Junonis tilhørte hende som Krigsgudinden (sfr. Iliad. 5. 720. Odyss. V. 381. Phænicerne afbildede ellers deres Himmelsdronning siddende paa en Løve. Apul. Metamorph. VI. 6 „Carthago — quæ te virginem vectura leonis cælo commentem percolit.

¹⁵⁶) Böttchers Proben alttest. Sprachforsch. 332 f.

med Templet forbunden Bygning; til hvilken Brug, lader sig ikke sige. Denne Vælggenhed finder ogsaa Stadfæstelse andetstedsfra; thi at Soldyrkelsen foregik i Templet, bevidner Synet Ezech. 8, 16: „Han førte mig til Førgaarden af Guds Hus, til den indre og see! ved Døren af Guds Tempelbygning mellem Hallen og Alteret vare fem og tyve Mænd, med Ryggen vendt imod Tempelbygningen, Ansigtet vendt imod Morgenen og de bøjede sig imod Østen for Solen.“ De fem og tyve Mænd vare, som man kan slutte af den Plads, de indtog, Præster; de vare ved Indgangen, altsaa mod Østen; der stode da rimeligen ogsaa Solhestene og Solvognen opstillet; det hele Sted indeholder en Beskrivelse af det Høitidelige ved Dyrkelsen. — I Forbindelse hermed og hentydende til samme Solcultus betegner Propheten Ezech. 8, 14 $\text{הַבַּיִת} - \text{אֲנִי} - \text{מִבְּרֹחַת} - \text{הַיָּמִין}$, hvor vi finde en over hele Asien meget udbredt mysteriøs Patrie¹⁵⁷⁾. Ordet מִבְּרֹחַת , til hvilket man hidtil ikke har kunnet finde nogen semitisk Rod¹⁵⁸⁾, stammer, ligesom den hele Cultus, rimeligviis fra Ægypten, betegner da D j i r i s¹⁵⁹⁾, der, i de phæniciske Myther, forvandlede sig til A d o n i s; hans Cultus Hovedsæde

¹⁵⁷⁾ Hug. l. c. p. 82 s.

¹⁵⁸⁾ Simon. Onom. 406. En semitisk Oprindelse er forsøgt med megen Sandsynlighed af Deiling de Actu super Thanmuz (Observ. III. 512) hvor han mener, at det er מִבְּרֹחַת , den Bestandedige; dog er den dagecherede Form dermed ikke forklaret.

¹⁵⁹⁾ Cfr. Photii Bibl. cod. 212.

Hans Grav, lærte Sagnet, var i Phænicien ved Babelus cfr. Luc. de Dea Syra 'H μὲν Βιβλος το τοῦ Κερίου βασιλείου, ἐστὶ ἐπὶ τοῦ Ἀδωνίδος. (ed. Reitzii 21 III. 451) Sylvestre de Saey til St. Croix Recherches sur les mysteres de paganisme ed. 2. II. 102.

var i Byblus¹⁶⁰⁾, derfra gif denne Cultus over til Cypren og hele Grækenland, overalt omdannende Mytthen efter indenslandste Jørefillinger¹⁶¹⁾. Vi kunne her ikke udvikle disse mythologiske Sagn videre, men bemærke blot, hvad der til vort nærværende Niemed er vigtigt, at ogsaa Adonis, med hvem Thammus sandsynligen er identisk, var Symbolet for Solen, udtrykt i Form af en Incarnation¹⁶²⁾; Solens Bortgang og dens Ankomst var Gjenstand for den i hele Oldtiden berømte Adoniszest¹⁶³⁾; den bestod deels af en Sørgefest, i hvilken Qvinderne overlode sig til de heftigste Beeklager over den tabte Gud¹⁶⁴⁾; de maatte afraage deres Haar eller i Mangel heraf, bringe deres Hre til Dffer i Templet; hos Grækerne kaldes de Sørgelæiter, som brugtes ved denne Leilighed, *γίγγοι*,¹⁶⁵⁾ uidentivt et phænicisk Ord; de græske Vidnesbyrd tale ogsaa om, at Adonis paa Phænicisk kaldes *Ιγγοίς*.¹⁶⁶⁾ Saa-

¹⁶⁰⁾ Strabo 16, 755. Hamaker Miscell. Phænic. p. 125.

¹⁶¹⁾ Hug. l. c. Manso l. c. p. 212-251.

¹⁶²⁾ Macrob. Saturn 1. 21. Adonin quoque solem esse non dubitatur, inspecta religione Assyriorum, apud quos Veneris Archetilis et Adonis maxima olim veneratio viguit.

¹⁶³⁾ En udfærlig Beskrivelse af denne Fæst har Lucian de Dea Syra cap. 6; han havde selv i Byblus overværet denne Fæst; ogsaa i Alexandrien høitideligholdes Adoniszesten med de samme Skikke cfr. Cyrilli Opera II. 276. Procop. Gaz. Comment. in Esaiam. 259 ed. Curter. Valckenæer til Theocrit, Adoniaz. p. 143.

¹⁶⁴⁾ Gaudiske saaledes var det Tilfælde med Osirisfesten cfr. Jul. Firmie. Maternus de errore profan. relig. p. 407 (ed. Gron. ed. Münster).

¹⁶⁵⁾ Poll. IV. 76. *Γίγγοι δὲ τῆς ἀλλέσκου, γούδη καὶ θρηνητικῆν φωνὴν ἀριεὶς φωνιζόμεν ὡν τῆν ἐΐρησιν . . . ἢ δὲ φωνικὸν γλῶττα Γίγγρατον* "Adonin kalistē kai toitōtō o allōs epōnomazai.

¹⁶⁶⁾ Athen. Deipnos. IV. 171.

damme veeflagende Qvinder er det, Ezechiel faae i Templet, hvorhen hiin Cultus var trængt. Den anden Deel af Festen — *עֲבוּרַת* — bestod af Glædesdage over den gjenfundne Gud ¹⁶⁷⁾; i disse overlod man sig til de vildeste Forhyfjelsler. Festen falder i Juni Maaned, hvilken Maaned i senere Tid hos Fæderne kaldes *מָנָן*. Münter har med Nette gjort opmærksom paa, at, hvad Maimonides har opbevaret af de saabiske Bøger ¹⁶⁸⁾, ikke er aldeles forkasteligt, men indeholder et Sper til hvorfra Bekjendtskabet om Navnet *מָנָן* er at sege, og hvorledes man dertil senere knyttede en mythisk Historie. Ogsaa er det vigtigt at bemærke, at Thammuz eller Aldonis dyrkedes i Forbindelse med Venus; dette stadfæster, hvad vi ovenfor have yttret om den phœniciske Astarte eller Himmeldronning, saavel som om Baäl, der baade var Sol og Jupiter.

Gandske afvigende fra denne almindelige Anskuelse af de over Thammuz grædende Qvinder, have i nyeste Tid Th. Wenfey og M. Stern ¹⁶⁹⁾ benægtet, at *מָנָן* er Aldonis, idet der, mene de, ikke taler andet for den nævnte Opfattelse, end Overeensstemmelsen i Sørgcultus'en hos Ezechiel med lignende Skikke ved Aldonisdyrkelsen. De mene, at Oprindelsen til Ordet *מָנָן* maa søges i Zendsproget. Thammuz som Maaned svarer til den persiske Ferwerdin, der atter har sit Navn af en stor Fest, som heitideligholdtes ved Aarets Begyndelse og Ende. Ferwer betegner de afdøde Aander ¹⁷⁰⁾ eller de immaterielle Forbilleder for den jordiske Verdens gro-

¹⁶⁷⁾ Lucian l. c. Ammian. Mareell. 19, 1.

¹⁶⁸⁾ Moreh. Neboch III. 29. cfr. Deiling l. c. 517.

¹⁶⁹⁾ Ueber die Monathsnahmen einiger alten Völker. Berlin 1836. Pag. 161 sq.

¹⁷⁰⁾ Ibid. p. 63. Anquetil Zenda-vesta, überf. v. Kleufer III. 195.

vere Bæsnere ¹⁷¹⁾; din er en Forkortelse af daeno i Zend, „Lov,“ især den Lov, der er givet Ormuzd (masdao-) Tilbederne; derfor var Ferwerdin en Fæst for de afdøde Maa-
 der. I de fem første Dage af Maanedens Ferwerdin aabner Ormuzd Duzelah eller Helvede; de indeslattede Sjæle blive befriede fra Ahrimans Plage, naar de gjøre Bød; de vandre da igjennem Gaderne og begjære Forben og deres Beslægtedes Taarer og Bønner bringe dem til Himmelen ¹⁷²⁾, udløse dem fra Helvede ¹⁷³⁾; en saadan Klagesang for de afdøde Maa-
 der — **Patet** — bruges endnu i Indien ¹⁷⁴⁾. Og saadanne Klagede ere Kvinderne hos Propheten Ezechiel; Propheten seer dem, efter hine Forfatteres Mening, i deres Beeklage over de afdøde Bæsnere. Etymologisk søge de at udløse Ordet af det ovenfor benævnte — daeno — i Hebraisk forstærket til *nd* og *mazda*, deraf **Thanmazd**, i Persernes Folkesprog med den dybere Vocal: *mnz*. Fæsten indtraf paa Sommerfolhverfstiden, hvorfor de omtalte Kvinder hos Ezechiel vende sig imod Østen. Saa ingeniøs end denne Conjectur er, saa er den dog tillige heist usikker; dens Opfindere have ogsaa forsøgt en gandske anden Etymologie ¹⁷⁵⁾. Men vilde man end søge Oprindelsen til **Thammus** Maanedens i Zendsproget, saa fulgte deraf ikke synderligt for Ezechiel, da det deels er aldeles ubeviisligt, at Maanedens senere Navn staaer i Forbindelse med det hos Pro-

¹⁷¹⁾ Rhode — Die heilige Sage des Orients Pag. 195.

¹⁷²⁾ Ueber die Monathsnahmen Pag. 152.

¹⁷³⁾ Golii Not. ad. Alfrag. p. 26.

¹⁷⁴⁾ Kleukers Zend. II. 117.¹

¹⁷⁵⁾ l. c. 173-175. Ifølge denne skulde **Thammus** komme af **Dahma**, en Død og **mazda** — en Ormuztjener, altsaa en afdød Ormuztjener; herved bliver det ogsaa en Dødningsfest.

pheten forekommende Thammus og deels den hele Udvikling beroer paa Anskuelse om Zendsprogets Ælde, i hvilke vi her ikke kunne indlade os nærmere.

Ved denne Leilighed maae vi ogsaa omtale de tvende syriske Guddemme, for hvilke vi finde Lectisternier Es. 65, 11 הַעֲרִימִים לְרַגְלֵי שְׁלֵחַן הַמְּמַלְאִים לְמַנִּי מִמְּקוֹ. Vi følge med Hensyn til disse Gesenius grundige Udvikling ¹⁷⁶⁾, idet vi blot bemærke, at Grundanskuelse i de asiatiske Religioner, et avlende og et fødende Princip, ogsaa viser sig i מְנִי og רַגְלֵי. Begge ere de Lykkes stjerner ¹⁷⁷⁾, altsaa den første Planeten Jupiter, den sidste Planeten Venus, men den saa meget udbredte Baalscultus forverlede snart Gad med Baal, Meni med Astarte, derved tillige med Maanen, hvilken man hædrede med Lectisternier Jerem. 51, 44 cfr. Diod. 2, 9, og ved de øvrige, før omtalte, affyelige Skikke. At denne Cultus havde hjemme i Syrien og Phœnicien, beviser Navnet רַגְלֵי - מְנִי ¹⁷⁸⁾. Jos. 11, 17. 12, 7. 15, 5 og hvad der for-

¹⁷⁶⁾ Comment. til Es. II. 218 s. 337.

¹⁷⁷⁾ Ideler über den Ursprung der Sternnamen 315: 316.

¹⁷⁸⁾ Efter Iken (Diss. de Baalgad et Baal Hermon) I. D. Michælis (Supplem. 196) og A. er Baalgad den samme som Heliopolis eller Baalbek, hvoraf der endnu ere prægtige Ruiner tilovers. Men Gesenius (Thes. 225) og Winer (Realw.) bemærke med Rette, at dette Baalbek ligger for langt imod Norden til at man kan antage, at Josua er trængt did; den førstnævnte Lærde mener, at רַגְלֵי - מְנִי er eensbetydende med Baalgad. Raumer har (Palæst. 236; 2 Ausg.) gjort det temmeligt indlysende af geographiske Grunde, at der maa forstaaes Paneas ved Baalgad; Hieronymus beretter ogsaa, at der paa Toppen af Bjerget Hermon, som hænger ud over Paneas, var et berømt Tempel; dette passer godt til Gad, ligesom i Navnet Belinus, som Paneas hed i Middelalderen (Wilhelm Tyr. R. G. 961) det gamle Baal duffer frem.

talles 2 Macc. 1, 15. 14 cfr. 1 Macc. 6, 1. Vi kunne her ei indlade os i de geographiske Undersøgelser, som Hyen Elymas i s foranlediger eller de øvrige Banfeligheder, Fortællingen om Antiochus Epiphane's Død indeholder; os vedkommer her kun Gudinden *Navaia*, Syr. נַבַּי = נַבַּי efter War Bahul, Planeten Venus, i Zendavesta kaldet Nahid eller Anahid ¹⁷⁹⁾. Her have vi da den Venus Anaitis, som dyrkedes i Pontus og det øvre Asien, ¹⁸⁰⁾ hvilken Cultus igjen af Andre, som lempede de mythiske Fortællinger efter græske Begreber, overførtes paa Maanen ¹⁸¹⁾ eller Diana; derved fremtlyser ogsaa Maanedyrkelsens Sammenhæng med Venus-Cultusen. War = Bahul bemærker, som Gesenius oplyser ¹⁸²⁾, at Planeten Venus havde 16 forskjellige Navne hos forskjellige Folk; hos Perserne hed den blot נָוָה = star — ἀστὴρ — Stjerne, som bruges for Venus; heraf komme vi til Etymologien af Astarte og begribe hendes Cultus's hele Beskaffenhed.

Til samme Venuscultus henhører vel ogsaa den Afgud נַבַּי, som forekommer 2 Reg. 6, 18. Vel har man villet oversætte dette Ord ved: „den Høieste“ og sammenlignet 'Ελιούβ hos Sanchuniathon ¹⁸³⁾, for hvilket Hesychius *) har 'Ραυας — ὑψιστος θεός, men den blotte etymologiske Lydlighed er overalt for usikker til derpaa at bygge Noget.

¹⁷⁹⁾ Zendavesta III. 66. Kleuker Anh. II. 2. 66.

¹⁸⁰⁾ Manso l. c. 175. Strabo XII. 529. XVII. 837.

¹⁸¹⁾ Pausan. III. 16. (p. 219. ed. Sylb.) om Artemis 'Αναιτης hos Lyderne. Plutarch. Artaxer. (p. 1025).

¹⁸²⁾ Com. til Es. 338.

¹⁸³⁾ Selden de diis Sr. 330.

*) See Alberti Not. til Hesych. II. Pag. 1100, hvor det oplyses at hiint 'Ραυ eller 'Ραυας snarere er אַרְמַי eller אַרְמַי הוּי, end אַרְמַי.

Enarere kan der tænkes paa Venus, der afbildes med et Granatæble קנר i Haanden, ligesom Granatæble er et Billede paa Frugtbarhed ¹⁸⁴⁾, hvilket bedre passer paa den hele orientalske Anskuelse. Navnets Umindelighed betegne de mange af Rimmou sammensatte Ord. Stedsbetegnelserne som Jos. 15, 52, 19, 7. Rimmou Hammetoar, Rimmou Peres, Gathrimmou kunne ligesaavel have deres Navn af Granatæble, som af Guden. Derimod tyder קנר קנר — Venhadads Fader 1 Reg. 15, 18 וְכַרְכַּר — bonus est Rimmou — gandske aabenbart hen til den ovennævnte Cultus, paa samme Maade som קנר קנר Mehem. 11, 10, קנר קנר Esr. 4, 17 ¹⁸⁵⁾.

Endnu finde vi i den omtalte Tid benævnt קנר קנר 2 Reg. 1. 2. 3. 26 som Phylisternes Gud, der dyrkedes i Ekron; man er for længst enig om at sammenstille ham med Zeus *ἀπομνῖος, μῦταγριος*, Fluebaal ¹⁸⁶⁾, fordi Fluerne ved Dffringen ere en heftig Plage, ligesom de i det Hele virke langt stærkere i Orienten, end hos os. Dog skulde jeg troe, at noget Mystisk ¹⁸⁷⁾ ligger til Grund og dette Mystiske maa

¹⁸⁴⁾ Serrarius ad. 1. Reg. Wichmanshausen de planctu Hadadrimmou.

¹⁸⁵⁾ Simon. Onomast. 465.

¹⁸⁶⁾ Pansan, 8. 26.

Ἄγοισι δὲ καὶ πανηγυρίων ὅτι δὴ θεῶν . . . ἐν ταύτῃ τῇ πανηγυρίῳ Μνάγριον προστίθουσιν, ἐπερχόμενοι τε κατὰ τῶν ἱερῶν τῷ ἥρωϊ, καὶ ἐπικαλούμενοι τὸν Μῦταγριον . καὶ σήσι ταῦτα δράσασιν οὐδὲν ἔτι ἀνιαρὸν εἶσι αἱ μῦται. 5, 14. § 2. Salmas. Exerc. ad. Plin. p. 9. cfr. Winer I. 139.

¹⁸⁷⁾ At Fluerne vare omineuse sees af Xiphilini Epitome Dion. Nicæci, hvor der fortælles om Trajan, der belejrede Agarc-

have givet Anledning til, at netop denne Gud i den senere hebraiske Mythologie gik over til at være et Udtryk for den onde Aand.

Hvor Alt saaledes var opfyldt med fremmed Cultus, maatte naturligviis Folkets Kraft i hei Grad enerveres; Propheterne Hoseas og Amos skildre med en frygtelig Sandhed det Nedværdigende i den hele Idololatrie; meest isinesaldende var den i Juda Rige, hvor Modfættningen imod den der organiserede Jehovadyrkelse i Templet, Tempelcultusfen og dens Præster gjorde, at den havde saa meget stærkere Indvirkning, end i Ephraims Rige, hvor Jeroboams Willedstøtter dannede en Overgang til Baalscultus. Derfor var det der ogsaa langt mere sjælefordærvende og Judarigets grueltige Straf viser, hvor ødelæggende hiin Usvigelse blev for Herrens udvalgte Folk, der besmittede sig med hedenst Cultus og hedenst Laster; thi naturligviis havde Idololatrien talrige Skarer af Tjenere, som udøvede en stærk Indflydelse paa Folket ved Spaadomme, Sandsigen og alle Arter af pythonske Kunster. De fleste af disse ere omtalte før i Anledning af de forstjellige Cultus, kun maae vi i denne Periode endnu gjøre opmærksom paa Hos. 4, 12 $\text{יְהוָה יִשְׁמַר אֶת הַמְּצֻדָה וְיִשְׁמַר אֶת הַמְּצֻדָה}$. En blot Udspergen af Træbillederne, som Garchi, Rivetus og Andre saae deri, kunne vi neppe antage, Parallellismen tyder hen til noget Mere. Man har derfor med Rette fortolket det om den i Oldtiden udbredte Ahabbdomanteia, som var i

---

nernes By: *ἐγένοντο βρονταὶ καὶ ἕριδες ἐπεφαινοντο, ἀσραπαὶ τε καὶ ζάλη, χαλάζα, καὶ κεραννοὶ τοῖς Ῥωμαίοις ἐπέπτοσι, ὅποτε προσβάλλουσιν καὶ ὅποτε οἱ ἐν δευτροῖσιν, μὴ ἴασι τοῖς βροῦμασι καὶ τοῖς πόμασι προσεζάνουσαι δεσχερέϊας ἀπαντα ἐνεπιπλων* (sfr. Græv. Thes. V. 499).

Brug hos mange Nationer, Scyther ¹⁸⁸⁾, Araber ¹⁸⁹⁾, Maner ¹⁹⁰⁾, Meder ¹⁹¹⁾, ogsaa hos Germanerne ¹⁹²⁾. Man pleiede at lægge eller stille Stofke i en vis Orden, kaste dem om og spaaede af deres Fald; idet der tilføiedes Tryllesange ¹⁹³⁾. Enkelthederne vare naturligviis forskjellige hos de forskjellige Folkeslag. Ikke uden Grund har man derved sammenlignet Duffequiisten — die Wunschelruthe — hos Germanerne ¹⁹⁴⁾. Mærkelig er den Esterretning om Scytherne, at de tilskreve Aphrodite denne *μαντις*; om man ad dette Spor kan opdage den mysterieuse Grund til Rhabdomantien ved jeg ei; vist er det, at hos Heseas har en lignende Betrag-

¹⁸⁸⁾ Herod. VI. 62. *Μάντις δὲ Σκυθῶν εἰσὶ πολλοί, οἱ μαντεῖοντες ῥάβδοισι ἰτενεῖσι πολλῆσι ὡς . ἐπέαν χακίλους ῥάβδον μεγάλων ἐνεικονταί, θέντες χαμαὶ, διεξιέλισσωσι αὐτοῖς καὶ μαν ἐκαστὴν ῥάβδον τίθεντες θρασίζουσι ἅμα τε λέγοντες τὰντα σννελλέουσι τὰς ῥάβδους ὀπίσω καὶ αὐτὶς κατὰ μὴν σννετίθεισι.*

¹⁸⁹⁾ Pococke Spec. Hist. Arab. 328.

¹⁹⁰⁾ Lindembrog ad Ammian. Marcell. 31, 2.

¹⁹¹⁾ Schol. ad Nicandri Theriac. 612: *Μάγοι καὶ Σκῆθαι μαντικῶς μαντεῖονται ξόλω, καὶ γὰρ ἐν πόλλοις τόποις μαντεῖονται* cfr. Strabo 15. Athen. 12.

¹⁹²⁾ Tacit. de morib. German 10. Sortium consuetudo simplex. virgam, frugifera arbori decisam, in surculos amputant, eosque notis quibusdam discretos, super candidam vestem temere ac fortuito spargunt; mox - - ter singulos tollit, sublato, secundum impressam ante notam, interpretatur (enten sacerdos eller paterfamilias).

¹⁹³⁾ Cyrill. Alex. al. Knobel der Prophetismus I. 236. Theophyl. ad. Hos. „virgas duas statuente carmina quædam admurmurant, deinde virgis ministerio daemonum cadentibus considerant, quonam utraque cadat, retrorsum an introrsum, ad lævam aut ad dextram, sicque tandem responsa dant inspicientibus, virgarum casu pro signis usi.

¹⁹⁴⁾ Ritter Erdkunde 2, 907. Grimm Mythologie 515. Stephanii Saxo Grammat. notæ in libr. 11. p. 295.

ning ligget til Grund, naar han vedbliver **כִּי רַחַם זְנוּנִים וְזוּנֵי מַתְחָה אֱלֹהֵיהֶם**. Hertil pleier man at henføre Ezech. 21, 26; den der omtalte **קָלְקַל בְּחָצִים**, der har sin Paralel i **שֹׂאֵל בְּהֶרְפָּים** var en egen Slags Ahabdomantie, nemlig *βελομαντεία*, hvorom man har dannet sig heist forskjellige Forestillinger ¹⁹⁵); tydeligst oplyses denne Ekik af den hos Araberne endnu brugelige *Manceer* ¹⁹⁶), at reste Pilene i et Røgger, spaae af de udfaldne eller udfkudte. Hvor fortrolig man var med Drngen af Pilene i den Henseende, viser 2Reg. 13, 15; thi, som det skeer i lignende Tilfælde, saa vil Elisa her betegne, at Gud er Herre over al Spaadomskunst og han kan bruge de Midler til sin Hensigt, hvilke ellers misbruges i Afguderiets Tjeneste.

Juden vi forlade nærværende Periode, maae vi endnu bemærke, at hvor megen Berøring Israelliterne end havde med *Jdu mæ r n e*, som i det Hele indtage en mærkelig Plads i det israelitiske Theokratie, saa tie dog Efterretningerne aldeles om *Jdumærnes* Cultus og det uagtet den ikke blev uden *Judfydelse* paa den israelitiske. Om Amazja hedder det udtrykkelig 2 Ebr. 25, 20 **וַיִּבְרָא אֹהֶל - אֱלֹהֵי בְנֵי שְׁעִיר**

¹⁹⁵) Hieronym. ad Ezech. l. c. Grotius i Critici sacri IV. 116.

¹⁹⁶) Pococke ad. Abulfar. 327. „Cum esset alicui vel suscipiendum iter vel ducenda uxor vel aliud magni momenti negotium peragendum, sagittas, quas tres vasculo inclusas habebant, consulere solebant. Earum primæ inscriptum erat **אִמְרַנִּי רַבִּי** — jussit me dominus meus, secundæ **בְּהִאֲנִי רַבִּי** — prohibuit me Dominus meus, tertiæ erat *ἀγράμματος*. Harum unam manu extrahenti si occurreret ea, quæ juberet, alacri animo tanquam monente Deo pergere, sic illa, quæ vetaret, desistere; quod si *ἀγράμματος*, illam reponere licebat, donec prodiret, quæ vel jussu præiret vel interdicto occurreret“ cfr. Pfeif. Dub. Vex. 731. Exercit. Bibl. 93.

וַיַּעֲבִירֵם לוֹ לְאֱלֹהִים - men hvilke diſe אֱלֹהֵי שְׁעִיר vare, nævnes intetſteds. Folkets hele Forfatning, forſaavidt vi kjende den af de bibeliſke Eſterretninger, ſynes at ſtemme overeens med Arabernes, til hvilke de ogſaa hørte; man tør derfor vel antage, at Etjernerdyrkelsen, ſom beviſtig var de gamle Arabers Religion ¹⁹⁷⁾, ogſaa hos Edomiterne var den meeft udbredte; den ſandſelig-myſtiſke Character, ſom findes ved de hoiſiatiſke Religioner, tilligemed deres fanatiſt = ænerverende Cultus ſtemme ſlet ikke overeens med hiint Folkeſlags Eiendommelighed. Fra meget ſenere Tider have vi et Vidneſbyrd, at Idumæerne dyrkede en Gud ved Navn Κοζέ og Navnet Coſtebar, i Forbindelse med hvilken hiin Gud nævnes, ſynes at have ſamme Oprindelse; men dette er ogſaa Alt, hvad vi vide ¹⁹⁸⁾.

Efter Erobringen af Samaria flyttede Salmanaſſar, ſom bekjendt, en ſtor Deel Folk fra det indre Aſien 2 Reg. 17, 24 til de erobrede Egne; diſe bragte deres egen Cultus 2 Reg. 17, 30 med ſig og fra den Tid kan man regne den aſſyriſt = babyloniske Religions Overvægt i Landet; kun Skade, at vi om de Fleſte kun have Giſninger.

אֱלֹהֵי שְׁעִיר - hedder det, gjorde ſig כָּרַב; diſe Chuther eller Chuthæer maae have været Hovedſolket, da de ſenere Samaritanere benævnedes efter det ¹⁹⁹⁾. Dog kunne vi ligeſaa lidt om dem, ſom om de øvrige Folkeſlag indlade os i nogen

¹⁹⁷⁾ Wernsdorf de cultu aſtrorum a Deo gentibus profanis concesso. Gedan. 1746. Stuhrs Religionsſyſtem des Orients I. 381 f.

¹⁹⁸⁾ Ios Ant. XV. 7. 9. προϋόντων ἱερατῶν ποιεῖσάντων τῷ Κοζέ-θεῷ δὲ τοῦτον Ἰδομαλί νομιζόντων. Ruſin kaſter ham, Κοζε.

¹⁹⁹⁾ Ios. Antiq. G, 11, 3. Buxt. Lexic. Chald. f. v. Joſts Geſchichte der Iſraeſiten, 4, 77.

ethnographiff Undersøgelse om deres Bølig, men maae lade os noie med, at det var vist, at de boede i det indre Asien; Josephus lader Chutæerne boe ved Tigris, henregner dem altsaa til Persien²⁰⁰). Deres Gud var, som sagt, כְּרַבָּל; dette Navn tyder hen til Ildens Symbol, af כַּר Lys og בַּל — Lyskilde, hvorfor det er sat i Paralell med תְּקַנִּים²⁰¹). Dette er rimeligere, end naar Andre tænke paa Planeten Mars, hvilken Sabierne dyrkede som Krigsgud Anergæs²⁰²) under Navn af מַרְסָא. Efter Rabbinerne²⁰³) dyrkede man denne Gud under Navn af en Hane, dette antager ogsaa Grotius; at det blot skulde være en etymologiff Grille, som Münster og Winer antage (הַרְבֵּל), kan jeg ikke troe. Hænen var et Krigstegn hos Perserne²⁰⁴), som saadan helliget til Mars²⁰⁵), ogsaa til Solen²⁰⁶), i den græske Mythologie til Aesculap²⁰⁷); netop fordi den forkynnder Dagen, blev den det naturlige Symbol paa Lysbringeren כְּרַבָּל. En aldeles upaaagtet Derivation har Bechart²⁰⁸), ifølge hvilken nergil hos Araberne, Perserne og Inderne skal betegne en Palme, Gudens Navn kommer altsaa af Planten ligesom Rimmou.

²⁰⁰) l. c. Münsters Religion des Babyl. 24 f.

²⁰¹) Winer II. 175.

²⁰²) Norberg Onomast. cod. Adam. 105. Theolog. Nachrichten 1806. S. 161.

²⁰³) Tract. Sanhedrin cap. 6. fol. 63. Kimchi har endog forglemte sig selv saaledes, at han troede at כְּרַבָּל betegnede en Hane.

²⁰⁴) Plut. Artax. cap. 10. Æschyl. Eumenid. 823.

²⁰⁵) Auson. Idyll. II. 27. Iuven. I. 3. 233. Ovid Fasti I. 455 til Matten.

²⁰⁶) Pausan. 5, 25, 5. *Ἡλίου δὲ ἰσθὸν φασιν εἶναι τὴν ὄρνιθα.* Münsters Relig. des Babyl. 118. Montfaucon Antiquit. expliq. II. 2. p. 114; Gori gem. stellifer. 2 p. 232.

²⁰⁷) Athen. Deipnos. 9, 771. Platon. Phæd. in fin.

²⁰⁸) Hiéro 2, 113.

Dyresymbolerne vare overhoved ikke fremmede for den afhyrte Cultus og derfor kan ogsaa Rabbinernes Mening ²⁰⁹⁾, at אֱלֹהֵי שָׁמַיִם Hamathesernes Gud 2 Reg. 17, 50 betegnedes ved en Buk, være gandske antagelig ²¹⁰⁾, men selv som saadan maa den ansees for et Symbol paa Solen eller Jlden, der var det indre Orients Hovedgud. Vil man have en hebraisk Etymologie, da ligger vel אֱלֹהֵי שָׁמַיִם ²¹¹⁾ nærmest; dog er dette, som man let seer, hoist usikkert. Andre Etymologier føre heller ikke til noget, af hvilke vi blot bemærke, at da Leven ofte forekommer som et Symbol paa Solen ²¹²⁾, saa har man ogsaa henført *Aschima* dertil, støttet paa det arab. أشعشع ; man turde maaskee nok indrømme, naar man tager Hensyn til det indre Asiens Udvikling, at Stamlydene ere at søge i Zendsproget, men deraf følger ikke ret meget.

Til samme Klasse af symbolske Gestalter hørte maaskee ogsaa det næste Idol, som nævnes, nemlig אֱלֹהֵי שָׁמַיִם , som var Gud hos אֱלֹהֵי שָׁמַיִם ; dersom man, hvad der ikke er lidet sandsynligt, med *Michaelis* ²¹³⁾ har at søge אֱלֹהֵי שָׁמַיִם mellem *Verutus* og

²⁰⁹⁾ Sanh. 7.

²¹⁰⁾ „Cui traditioni (nemlig om Buffene) non omnem fidem derogaverim, Assyriorum et Babyloniorum idola fortasse Aegyptiorum more sub animalium sacrorum figura et emblematis culta esse reputans. Hinc eumque calvum et alatum inter animalia Assyriorum sacra, numinum ipsorum vicaria conspiciere mihi videor in monum. Babyl. a. Millin edit. I. tab. 8. 9. Ges. Thes. p. 161.

Paa Cylindere forekomme Bukke ofte; cfr. Münterss *Relig. der Babyl.* 71 f. 99 f.

²¹¹⁾ *Iurien* I. c. p. 651.

²¹²⁾ *Aelian Hist. Anim.* 12, 7. *Plut. Sympos.* 4, 5 *τοῦ λέοντος τῷ ἡλίῳ ἀντοιχειοῦσιν.* *Pococke Spec. Hist. Arab.* 93. *Macrob. Saturn.* I. 20. udfører dette Symbol videre.

²¹³⁾ *Suppl.* 1810.

Tripolis ved Floden Naharcalab, (Hundefloden) hvoraf Spor endnu er tilbage i den phæniciske Moatha og i Ubeje, Drusernes Sæde ²¹⁴). Der var, efter Iken's Undersøgelse ²¹⁵), tre Mile fra Berytus, paa et høit Bjerg en colossalfæst Hund, hvoraf der endnu ere Møder, som ved et Maskinerie kunde gjæ og saaledes vogtede Eggen; denne Hund var sandsynligviis Nibchas, hvilket, efter den jødiske Tradition kommer af נבך at gjære; herhen tyder den ommeldte Flods Navn, ja מִיכָאֵל selv udsleder Michaelis af det syr. eller arab., מִיכָאֵל at gjære. Hunden var nemlig paa det Næreste forbundet med Anubis ²¹⁶), Guden for Solforandringen; derved med Hermes eller Thoyt, hvis bestandige Ledfager ²¹⁷) han blev, nærmest hentydende til Solaaret ²¹⁸), endog hvor Hermes bliver *ψυχοπόμος*. Efter den forhen omtalte Forbindelse mellem Phænicien og Egypten kan man gjerne antage, at dette Symbol fra det sidste Land er bleven forplantet til det første; den underjordiske Anubis, Bægteren ved Underverz

²¹⁴) Lucas Reise. Cap. 13. § 7.

²¹⁵) Iken dissert. II, de Nibchas, idolo Avvæorum I. 113.

²¹⁶) Hug. 75. „Anubis vardas Schriftzeichen der Tagesgleichung; wo nehmlich die Sonne einen Uebergang macht, von der untern Welt sich zu uns erhebt, oder von den Bewohnern des obern Antheils sich entfernt und tiefer wandelt; an den beiden Uebergängen sollten poetische Wächter und Thürhüter aufgestellt werden, denen man den Kopf eines Hundes gab, weil die Wachsamkeit seine vorzügliche Eigenschaft ist.“

²¹⁷) Hug. 271. Plut. de Iside et Osiride cap. 11. p. 111. Luc. de sacrif. 11.

²¹⁸) Rhode über das Alter des Thierkreises Pag. 550; deraf udtryffet Anubis, Latrator; en Afbildning findes i Fundgruben des Orients III. 3. T. cf. II. udsørligen beskrevet af Münter Reliq. der Babyl. 108. f.

denens Dyr ²¹⁹⁾), gjenfinde vi maaskee i den Nabchaz, der forekommer i den sabiske Religion som Dæmon ²²⁰⁾.

De hebraiske Fortolkere paastaar, at det andet Idol hos Avviterne nemlig נחש havde Skikkelse af et Uesel; virkeligen var, som Kreuzer har beviist ²²¹⁾, Ueslet et ved de typhoniiske Helligdomme forekommende Dyr, hvis symbolske Betydning stod i Forbindelse med Himmellegerne og deres Forandring; Typhon var Mørkets Gud, Isis's Forsølger ²²²⁾; ogsaa denne Afgudsdyrkelse kan altsaa ligesom den forrige være forplantet fra Ægypten til Asien. I Pelsi betegner Tartak Mørket eller Mørkets Herre ²²³⁾ og stemmer saaledes overeens med hiint ægyptiske, typhoniske Idol. Man har ogsaa villet betragte ham som Saturn, hvortil der dog ingen Anledning er.

Vestemtere fremtræder Stjerneklassen i de tvende Guder, תְּהוֹמָת og אֶהְיָא , der var Idol hos אֶהְיָא ; saavel Es. 36, 19 som Analogien 2 Reg. 19, 13 tyde paa, at Scpharvaim er Sippbara ²²⁴⁾, den sydligste Stad i Mesopotamien ved Euphrat, πόλις Σιππαριμῶν hos Eusebius ²²⁵⁾. Der

²¹⁹⁾ Hug. I c. 272.

²²⁰⁾ Norberg Onom. cod. Adami I 95. II. 50. Nebchas dominus illius caliginis, polo ingenti sua regionis orbem terrestrem contingente, ipsius autem pedibus ad ima tartara orasque earum extremas, volvente percussas fluctu pertingentibus, ipsique innumerabilibus scortis servientibus (Ester Winer), det sidste er et Træk, der herer de asiatiske Religioner til.

²²¹⁾ Comment. Herod. I. 272. Bahr. til Herod. III. p. 809.

²²²⁾ Plutarch de Iside p. 362 fortæller, om end med nogen Forvirring, Ueslets symbolske Brug ved den typhoniske Cultus. Iah-lonski Paath, III. 45. s.

²²³⁾ Gesen. til Es. II. 318.

²²⁴⁾ Michael. Suppl. 1801.

²²⁵⁾ Præp. Evang. G, 41.

nedgravede Kifuthrus', ifølge Verosi Beretning, den Skrift, i hvilken al menneskelig Viisdom var antegnet. Aldarmelech er sandsynligviis Solguden, Anammelech Maanen, det Første betyder, efter al Rimelighed, Gldkongen af det Zendiske 𐬨𐬀𐬎𐬎𐬀 (226), som Fjed kaldes Altar Ormuzd Søn, hermed er nu det semitiske 𐤀𐤊𐤍 sammensat. Med Moloch kan Aldarmelech altsaa med Rette identificeres, dersom Moloch er Solen (227); vi finde ogsaa den samme Skik at ofre Vorn til Aldarmelech, som til Moloch, 2 Reg. 17, 50. Naar Rabbinerne paaftaae, at dette Idol afbildes som en Hest eller Muulafsel, da er det maaskee ikke saa aldeles en Drøm som Winer og Gesenius mene, men man turde vel med Münter tænke paa de bekjendte Solheste. Ved Siden af Solguden staaer Anammelech som Maanegudinde, saafremt ellers dette Navn er analogt med Anahit, (228) baade Venus og Maanen, som allerede Furien antog. (229)

226) „Auf der Grenzschiede der Zend und semitischen Sprachen konnte bei Sineinandergreifen der politischen Verhältnissen solche Composition kaum fehlen.“ Stern und Benfei. I. c. Excurj. I. 188.

227) Pag. 21.

228) Stern und Benfei. I. c. 213.

229) Hist. des cultes IV. 653. Hos Strabo XI. 512 findes et Navn paa en persisk Guddom *'Avardatos*, der dyrkedes tilligemed *'Avaitis* cfr. Kleuker Anh. 3. Zendavesta II. 3. Her have vi altsaa det samme Anam som i 𐬨𐬀𐬎𐬎𐬀. Ligesaa grundløs som Lettes Antagelse (Bibl. Brem. nov. I. 2), hvilken Vrotius og Winer tiltræder, at Aldarmelech er Saturn og Anammelech Jupiter, ligesaa lidet har det for sig, hvad Hyde (de rel. Pers. 131) antager, at Anammelech betegner Cepheus af 𐤀𐤊𐤍, Dvæg, fordi dette Stjernebillede kaldes af Araberne Hyrden og Dvæget.

Saaledes have vi her atter de samme Grundprinciper, som gaae igjennem den hele orientalske Mythefreds.

Uvnevnte Guder henføres sædvanligen til de assyriske; dette er ikke gandske noiagtigt; da vi nemlig ikke vide, hvorvidt de Folkeslag, hvormed Salmanasser befolkede det erobrede Ephraims Rige, just vare af assyriske Oprindelse, kunne vi intet bestemt udlede om disse Guders Herkomst. En assyriske Afgud er derimod vist אֲרַמַּיִם Es. 37, 38. 2 Reg. 17, 50, i hvis Tempel i Ninive Salmanasser blev dræbt; Gesenius har efter Jurieu²³⁰⁾ og Gørres²³¹⁾ villet gjøre det sandsynligt, at det betegner en Orn — Rjæmpeorn — hvilken brugtes som Symbol hos mange gamle Folkeslag, Araber, Perser o. s. v.²³²⁾ Det semitiske אֲרַמַּיִם ligger til Grund og Etavelsen γ̄ hører Formationen til, som i saa mange gamle Ord, f. Ex. Arjoch, Merodach, Mesach; Ornen er et Symbol paa Solen, og Ormuzd og Ornen findes ofte paa babylonske Monumenter²³³⁾. Da Navnet begge Steder staaer i høi Grad løsrevet og uden videre Forbindelse og andre Efterretninger aldeles forlade os, er det vanskeligt at fatte nogen bestemt Mening om dette Idol.

Endnu før den chaldaiske Indflydelse viste sig i Landet, finde vi Folket gandske betaget af Astrologie; man dyrkede ei blot Sol og Maane, som vi ovenfor have viist, men ogsaa hele Stjernehearen אֲשֶׁר בְּרָאָהּ דֵּעִתָּא Deut. 4, 19; 17, 5. 2 Reg.

²³⁰⁾ Hist. des dogmes IV.

²³¹⁾ Vorrede zu Eschach Nameh 97. Kreuzers Symbolik (Udg. 1837) I. 221.

²³²⁾ Diod. I. 87. Æschyl. Prometh. 1020. Agam. 139. cfr. Böttigers kleine Schriften I. 290.

²³³⁾ Münter Reliq. der Babyl. 116; desto besynderligere er det, at han Pag. 25 antager, at Nisroch kan betegne Saturn.

17, 16; 21, 5. Hertil hører Udtrykket $\alpha\beta\gamma\delta$ 2 Reg., 25, 5. Ordet betegner sandsynligviis Voliger og er forklaret om Zodiakalkredsen (²³⁴), **LXX** *Μαζουρωθ*, ²³⁵), hvilket svarer til Formen $\alpha\beta\gamma\delta$. Hiob. 38, 32 ²³⁶). Hvor tidlig Zodiakalkredsen har været bekjendt, lader sig ikke afgjøre; i Zend-avesta findes de 12 Billeder af Dyrekredsen som Ormuzd Tjenere ²³⁷) og hos Babylonerne erklæredes de udtrykkelige for de 12 fornemste Guder eller Herfere ²³⁸). Den megen Samfærsel, Israelliterne havde med Assyrierne og assyriske Nybyggere, indførte snart deres Betragtningssmåaade i Palæstina.

Jo mere den udvortes Ligt forfaldt; desto skrækkeligere tiltog Afgudsdyrkelsen, der blev saa meget mere fordærvelig, som Jehovareligionen dog ikke blev aldeles udryddet og altsaa en farlig Religionsblanding opstod; deraf de senere Propheeters forfærdelige Klage over Afguderiets Tiltagen. Især fra Babylon af styrkede Idololatrien med en alt overvældende Kraft ind. Dette Land var, næst Ægypten, det meest idollatriske Jerem. 50, 38 cfr. Baruch VI; fast ingen Gjenstand gaves der i Himmel og paa Jord, hvoraf man ikke havde Afbildninger Ezech. 8, 10 $\text{וְאַרְבָּעָה הָהָבֵהּ בְּלִי-תְהַבֵּיחַ}$ $\text{וְאַרְבָּעָה הָהָבֵהּ בְּלִי-תְהַבֵּיחַ}$.

²³⁴) Selden de diis Syris 78. Böttigers Kunstmythologie. I. 60 f.

²³⁵) Suidas: „τα οσηματα των αστροων, α εν ορηθεια ζωδια καλουνται.“

²³⁶) Hos Jonathan er $\alpha\beta$ oversat ved $\alpha\beta$, anvendt paa Planeten Jupiter, der udtrykkelig kaldes $\alpha\beta$ $\alpha\beta$.

²³⁷) Rohde, die heilige Sage der Baktrier, Meder o. s. v. 250 f.

²³⁸) Diod. Sic. 2, 30. *Τῶν δὲ θεῶν περιὸς εἶναι φασὶ δώδεκα τοῦ ἀριθμοῦ, ὧν ἐκάστη μῆνα καὶ τῶν δώδεκα λεγομένων ζωδίων ἐν προσέμοισι.* Münster Religion der Babyl. Pag. 13. Gesenius Comm. til Esaias 2, 329. f.

Hvad nu den babyloniske Cultus angaaer, da er der efter Gesenii og Münters Behandlinger ikke meget tilbage at gjøre for en ny Undersøgelse; idet vi holde os til de bibelske Monumenter, ville vi blot udvikle, hvad der forekommer om den babyloniske eller chaldæiske Idololatrie; vi forudsatte det som afgjort, at den egentligen var astrolatrist og at de tvende Grundprinciper, det avlende og det fødende ogsaa ere Grundtrækkene i denne Religion.

Øverst sætte vi naturlighvis בָּ eller בְּיָ, der Es. 46, 1 omtales samme med בְּבֵי, Jerem. 50, 2 med בְּיָרָבָה cfr. 51, 44; en neigtig Beskrivelse give Allditamenterne til Daniel. Som vi før have bemærket i Anledning af Baäl (Pag. 21-22) kunne vi ikke andet, end med Münter²³⁹⁾ at ansee Bel for Solen, uanseet at de græske Efterretninger²⁴⁰⁾ og de dem følgende Romere identificere Bel med Jupiter. Efter den Confusion, hvilken er indbragt i Mythologien, idet man allevegne har opsegt indenlandske Navne for fremmede Guddomme, blev det naturligt, at den højeste Gud Zeus kom til at betegne Bel; Planeten Jupiter troe vi, som sagt, at finde i בָּ²⁴¹⁾ og ikke i Bel; et ikke ringe Beviis derfor ligger i det af Herodot beskrevne Tempels Prægtighed (I. 181) og i den etymologiske Betydning af בָּ, Herren.²⁴²⁾ Naar Para-

²³⁹⁾ Relig. der Babyl. Pag. 15. f.

²⁴⁰⁾ Diod. Sic. 22, 8. 9. Plin. Hist. Nat. 37. 2. Cicero de nat. Deor. VIII. 16 kaldes han Hercules.

²⁴¹⁾ Er man berettiget til at gjøre Bel til en Planet, istedetfor til Solen, da kunde man med samme Ret antage Bel for Saturn som Theophil. ad. Autol. gjør III. 50, ligeledes Servius til Virgil I. 616 „Lingva punica Bel deus dicitur; apud Assyrios autem Bel dicitur quadam sacrorum ratione et Saturnus et Bel.“

²⁴²⁾ „Gene Pyramide, die Bewunderung der Welt, war zu kostbar

Iellikænen i det første Sted frembyder נב, i det andet מרי, da tør man nok ved begge tænke paa beslægtede Guder, endstjændt det er heift uvist — hvad man i Almindelighed antager — at Nebo er Mercur, Himlens Skriver, Merodach Saturn eller Mars²⁺³). Begge Navne gjenfinde vi, som det var Brug hos Babilonerne i en Mængde Nomina propria og Nebo, som Navnet paa et Bjerg hos Moabiterne Num. 32, 3, 38. Deut. 32, 49. Es. 15, 2; heraf har man ikke uden Grund sluttet, at det var en oprindelig arabisk Cultus, som blev forplantet til Chaldæerne²⁺⁴). Den qvindelige Guddom, som stod ved Siden af Bel, Himmelfongen, nævnes vel ikke udtrykkelig i den hellige Skrift; thi מני, som Gesenius opstiller²⁺⁵), hører til Gad; dog er hiint qvindelige Princip antydet ved מןשן מןן Jerem. 7. 18 (sfr. Pag. 26). Herodot kalder hende, som bekjendt *Μυλιττα* α: מןן hvilket Navn vi i corrupt Form gjenfinde i flere Beretninger²⁺⁶). Mueligt havde hun i Babilon sit Tempel sammen med Bel, saaledes som det var Tilfælde i Heliopolis og som den af Herodot omtalte Hierodulie antyder. En den Maade,

---

für einen Planeten, mochte dieser auch so heilbringend sein, als man ihn nur irgend denken kann." Münter l. c. p. 19. Bähr ad. Herod. l. 181.

²⁺³) Gesen. l. c. 342. 345; det kommer enten af נב at udtolke eller af at være høi.

²⁺⁴) Buddei Hist. Eccles. V. T. II. 875.

²⁺⁵) l. c. 337.

²⁺⁶) Nic. Damasc. ed. Orelli p. 20. *Μάλις - οὐτως γὰρ τὴν Ἀφροδίτην καλοῦσι Βαβυλώνιοι.*

Berosi Fragm. מןן f. מןן eller ogsaa מןן α: *Baaltes - βήλις*; hvorvidt den af Münter (Pag. 23) anførte Inscription beviser, at hun ogsaa af Babilonerne kaldes *Asarte*, lade vi staae ved sit Værd.

hvorpaa hiin dyrkede, er for talt. Hvad de hos Jeremias omtalte כַּבִּידִים angaaer, da forstaaes derved Dfferfager, hverpaa sandsynligviis Gudindens Billed var afpræget ²⁴⁷⁾; at Rager, liba, πέμματα, πόπινα horte til al Dffring hos de Gamle, er isvrigt bekjendt ²⁴⁸⁾. Om de øvrige Skikke, der henhorte til hiin Cultus, vide vi kun lidet; Ef. 61, 4 nævner Incubationen, men om dette var en babylonsk Skik, er høist uvis, ligesom ogsaa om den ikke snarere horte til Dødningsoffrene; overhoved vare jo serygende Skikke, vilde Veflagelser, en væsentlig Deel af den orientalske Astrolatrie.

Daniel's Bog tilligemed de apokryphiske Tillæg aabne os mangan Indsigt i den chaldæiske Cultus, fornemmelig hvad dens religiøse Instituter angaaer; i et Land, i hvilket Guderne's Tal var saa stort Jerem. 50, 38, Dan. 5, 4, 25, maatte Religionen naturligviis have et Tjenerstab, der svarede til Landets religiøse Cultus. Det almindelige Navn for disse ere כַּבִּידִים eller כַּבִּידִין Dan. 5, 7, den lærde eller egentlige Præsteklasse, ogsaa hos Grækerne bekjendte under Navn af *Máγοι* eller *Χαλδαίοι*. ²⁴⁹⁾ Om deres egentlige Forsætning vide vi kun lidet; de græske Efterretninger forvekle den ældre og nyere Tid. Vist er det, at de udgjorde en egen hædret Klasse. Af Dan. 2, 5 slutter man, at de havde

²⁴⁷⁾ Kimchi ad. h. I. Βούς ἑβδομος . πέμματα κέρατα ἔχοντα κατὰ μίμησιν τοῦ προτοφασῶς σελήνης . . . ὁμοίως καὶ αἱ σελήνας πέμματα πλατὰ κικλοτρῶν. hos Suidas I. 449. Om βούς ἑβδομος. Lobeck. Aglaoph. p. 1061.

²⁴⁸⁾ Saubert de sacrific. 553. Lakemaker Antiq. græc. 352 s.

²⁴⁹⁾ Diogen. Laert. Proem. efter Clitarch: τοὺς δὲ Μάγοις περὶ τε θεραπείας θεῶν διατρέβειν, καὶ θυσίας καὶ εὐχὰς, ὡς αἱ τοῖς μόνους ἀκονομένους. Strabo 16, 762 siger udtrykkelig, at de samme som hos Inderne kaldes Gymnosophister, hos Perferne kaldes Mager, hos Ægyptierne Chaldæer.

deres egne Quarterer i Byen; imidlertid ere dog Ordene: ²⁵⁰⁾ רַב־חַיִּיכוֹן וְרַב־חַיִּי אֲשֶׁר־בְּיָמֵינוּ altfor ubestemte. En enkelt Afdeling af Magerne ere de מַגֵּי אֲשֶׁר־בְּיָמֵינוּ, som forekomme Dan. 2, 2. 10. 4. 4. 5. 7. 11. Disse Chaldæer hvad enten de nu høre til de oprindelige Babylonere eller ere indvandrede med Chaldæerne, synes især at have givet sig af med en Deel af den religiøse Cultus Dan. 2, 10. Navnet gik siden over til dem, der som Astrologer, Spaamænd, Sandsigere gennemstreifede det romerske Rige og bedroge Folk ²⁵¹⁾; derfor bleve de med Tiden yderst foragtede ²⁵²⁾. Af andre Klasser forekomme מַגֵּי אֲשֶׁר־בְּיָמֵינוּ; fra Exod. 7, 11. 8, 3, 14 v. s. v. cfr. Gen. 41, 8, 24 kjende vi disse som *ἰερογχαμματαῖς*, ²⁵³⁾ Udlæggere af den hieroglyphiske Skrift, hvilke derfor ogsaa brugtes som Drømmeudtydere, Vise v. s. v. Alt Ordet ikke var af nogen ægyptisk Oprindelse, formodede allerede Jablonki ²⁵⁴⁾ og Michaelis ²⁵⁵⁾ har med største Sandsynlighed paavist den semitiske Rod af מַגֵּי, Griffel og מַגֵּי at være hellig. Hvor-

²⁵⁰⁾ Strabo 16, 739. Ἀφώριστο δ' ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ κατοικίᾳ τοῖς ἐπιχωρίοις φιλοσόφοις, τοῖς χaldaίοις προσαγορευμένοις, οἱ περὶ ἀστρονομίαν, εἰσὶ το πλεον; de forskjellige Slags Chaldæer eller Mager opregnes sammesteds.

²⁵¹⁾ Cicero de div. 1. 1. Qua in natione (Assyriæ) Chaldæi non ex artis, sed ex gentis vocabulo nominati diuturna observatione siderum scientiam effecisse putantur, ut prædici posset, quid cuique eventurum esset. Ann. Marc. 23, 6. fortæller Magernes Nedstammelse fra Zoroaster; udførligere læses om dem hos Diod. 2, 29. om deres astrologiske og mantiske Kunstgreb. Hos Tacit. Ann. 11, 27. nævnes særskilt Chaldæorum promissa og Magorum artes.

²⁵²⁾ Cic. de divin. II. 17.

²⁵³⁾ Millii Dissert. Select. 13. § 1. Iubl. Panth. Ægypt. Proleg. 91.

²⁵⁴⁾ Opera ed. te Water I. 103.

²⁵⁵⁾ Suppl. p. 921.

Iedes kom nu disse ægyptiske Chartummim til Babylon? Her kan man enten antage, at dette var et Fælledsnavn for de babyloniske og ægyptiske Vise ²⁵⁶⁾, eller at det er et hebraisk Navn, hvilket er brugt for det eiendommelige (nu tabte) ægyptiske og babyloniske ²⁵⁷⁾ eller at det er virkelige ægyptiske *ἱερογλαμμαιεῖς*, som vi gjenfinde i Babylon. Det Sidste har Michaelis ²⁵⁸⁾ villet gjere sandsynligt derved, at Nebucadnezar har taget dem med sig efter sit Tog til Egypten og derefter først indrettet dette Institut i Babylon ²⁵⁹⁾. Dette synes ikke rimeligt; thi den Skik at indgrave Figurer og hemmelige Tegne i Stene er meget gammel i Babylon og stod paa mange Maader i Forbindelse med den religiøse Cultus; desto snarere maatte Trangen opstaae til Læsere og Fortolkere, hvilke hos Grækerne kaldtes *ἑρμῆται*; derimod kan det vel være, at det eiendommelige, nu tabte, babyloniske Navn for disse *ἱερογλαμμαιεῖς* er bleven ombyttet med et i det Mindste i sin Form hebraisk.

Dan. 2, 10 findes den hebraiske Form *מִשְׁפָּט* cfr. 1. 20. II. 10, siden den chaldæiske *ܡܝܫܦܘܬܐ* Dan. 2, 27, som Berthold

²⁵⁶⁾ Saaledes Berthold l. c. Han antog Navnet for at være phœnicisk, kommen af *מִשְׁפָּט* og fra Phœnicierne af at være gaaet over til Egypter og Babyloner.

²⁵⁷⁾ Ganske uretfærdig er Gesen. Beskyldning C. til Es. 355, at Chartummim slet ikke fandtes hos Babylonerne, „men at den jødiske Concipient har indført dem, som en Efterligning af hvad der forekommer i Josefhs Historie.“ Hvorved kan man bevise en saa aldeles ugrundet Paastand?

²⁵⁸⁾ Mich. Suppl. 923.

²⁵⁹⁾ Münter Antiq. Abhandl. 126 s. Han formoder med Rette, at den Mængde Inscriptioner, man har fundet paa Leerstenene i Babylon havde en magisk Hensigt, være et Slags Talismaner for at afværge Trolddom. Hans Formodning Reliq. der Babyl. Pag. 81 at Babylonerne havde Hieroglypher, er meget usikker.

og Mønter oversættede ved det Ubestemte: „die Naturkundigen,“ Gesenius rigtigere: „die Beschwörer;“ det syriske ܩܫܐ betegner nemlig incantare ²⁶⁰); de svare paa den Naade til חַבְרִים (Pag. 10); Syreren bruger netop ܩܫܐ for חֲבֵר Deut. 18, 11. Om מְבַשְׂפִּים, der ogsaa forekomme som en egen Art af Mager, er talt forhen (Pag. 11).

Blandt de idololatriske Skikke finde vi Ezech. 21, 26, at den babiloniske Konge ܩܪܝܢܐ ܩܝܢܐ*) her have vi altsaa et fuldstændigt extispicium eller haruspicium, som hørende til den ældste Cultus. Romerne, som fik deres Haruspicia fra Etrurerne, ansaae dem for Opfindere af Kunsten, en vis Tages før den første Cæremester ²⁶¹), men at den er langt ældre, er indlysende; senere Vidnesbyrd tillægge ogsaa Chaldæerne den ²⁶²). Disse Haruspices betegnes sandsyn-

²⁶⁰) Efter Barbahul er ܩܫܐ „incantatores, qui carminibus magicis serpentes scorpionesque e latebris evocent, hominibusque e talium animalium morsu elaborantibus medicamina parent;“ derfor har Aben Esra ogsaa ܩܫܐ.

²⁶¹) Bullanger de sortib. Grævii Thess. V. 382.

*) Besynderligt er det, at Knobel (der Prophetismus I. 237) anfører som chaldæisk Overtro „das Plaknehmen auf Scheide- und Kreuzwegen, um höhere Aufschlüsse zu erhalten;“ og til Nevii's beraaber sig paa Ezech. 21, 26. Enhver seer dog, at Nebucadnezar der staaer som tvivlsraadig og Mantiken ligger ei i den ene tilfældige Omstændighed, at han staaer paa en Korsvei, men at han staaer der, er, fordi Jerusalem og Egypten ligge paa modsatte Sider.

²⁶²) Gregor. Naziant. in Iul. Frontin I. 11. 14. Alexander sacrificaturus inscripsit medicamento harnuspiciis manum, quam ille extis erat suppetiturus &c. Sidon. Apoll. Chaldaeus in extis pontificum de more senex arcana peregit. Diod. 2, 29 Οὐκ ἀδόγως δὲ ποιοῦνται (οἱ χaldaῖοι) καὶ τὰ περὶ τὴν ἑρεοσκοπίαν, ἀκριβοῦς τ'ἐπιτηγῆσαι νομίζονται. cfr. Wöttiger Ideen zur

Vi kunne ikke forlade den chaldæiske Idololatrie uden tillige at omtale Stykket om *Bel* og *Dragen* eller det saakaldte fjortende (apokryphiske) Capitel af *Daniel*, paa hvis egentlige Beskaffenhed vi ikke kunne indlade os nærmere. Man har benægtet, at *Slangen* dyrkedes i *Babylon*, fordi vi derom mangle bestemte Vidnesbyrd og har derfor paaastaet, at *Concipienten* har forverlet den persiske Patrie med den chaldæiske. Denne Paaastand har kun lidet for sig; da vore Kilder til den chaldæiske Gudstjeneste ere saa sparsomme, kan man intet bestemt afgjøre om, hvorvidt man i *Babylon* dyrkede *Slangen*; tvertimod, da *Slangen* dyrkedes i hele den ældste *Verden*²⁶⁸⁾, da der lader sig paavise et nøie Slægtskab med den ægyptiske og babyloniske Cultus, saa gjør dette det allerede rimeligt, at det Samme ogsaa fandt Sted i *Babylon*²⁶⁹⁾. Hertil kommer, at *Diodor*²⁷⁰⁾ udtrykkeligen vidner, at man paa *Rheas* Billede i *Belus* Tempel fandt to meget store *Slangen*, og at en gammel chaldæisk Steen hos *Münter*²⁷¹⁾ har *Slange*emblemmer. Vel sandt, at dette er kun Emblem²⁷²⁾ og ikke nogen levende *Slange*, men disse Emblemmer gjøre det høist rimeligt, at virkelige *Slangen* fandt Dyrkelse i *Babylon*.

Naar vi nu skue tilbage over den meddeelte Undersøgelse, da troe vi at have godtgjort den Paaastand, at Grundtanken i de asiatiske Religioner var det avlende og det fødende Princip. Dette symboliseredes i en Mængde Afguder, hvilke

²⁶⁸⁾ Pag. 10.

²⁶⁹⁾ See *Münters* meget besindige Dom i Religion der *Babyl.* Pag. 33; dog er det meget tvivlsomt, om *Slangen*, som han antager, virkelig var et Symbol paa *Saturn*.

²⁷⁰⁾ II. 9.

²⁷¹⁾ *Rel. d. Babyl.* 104.

²⁷²⁾ *Wiener Realwörterb.* I. 323.

alle dyrkedes med Skikke, som hentydede til hine Principer. Men deri kan ogsaa søges Kilden til Asiens Fald i aandelig Henseende; thi Kjensdriftens tidlige og unaturlige Tilfredsstillelse, tilmed sat i Religionens Tjeneste, udtømte Aandens Kræfter og gjorde Mennesk. heden til Slaver, Idet den krævede en Dpoffrelse, der kunde og maatte have de sørgeligste Følger. Derfor kunde Christendommen heller ikke rodfæste sig i Slægter, hvis aandelige Liv efterhaanden udslukkedes i den laveste Sandfæligheds Tjeneste.

Register

over

de idololatriſſe Gjenſtande.

	Page.		Page.
אבן משכיה	18	כשף	11 f.
אדרמלד	66 f.	לחש	15
אוב	16 f.	מבים	72 f.
אפור	35 f.	מזלח : מורח	69
אשימה	64	מלרח	26, 71
אשפים	71	מלך	20 f.
אשרה	26	מלכח	71 f.
בעל עג כל	24, 43 f.	מני	54
	70	מענן	12 f.
בעל כריה	29	מפלצח	47
בעל גר	54	נבו	70
בעל זבוב	56	נבחז	64 f.
בעלים	29	נחש	15 f.
גר	51	נחשחן	10
גזרין	76 f.	נסרך	68
דגון	30 f.	נרגל	63
חבר	16, 75	סכה בנוח	28
חמנים	48	ענמלך	66 f.
חרטמים	73	עשהרח	25 f.
ידעונים	18	פסילים	37
כונים	72	קדש	27 f.
כיון	19 f.	קסם	12 f.
כמרים	46	רמון	55 f.
כמוש	38	שעירים	41 f.

	Page.		Page.
חמור	50 f.	Remphan	19 f.
חרפים	3 f.	Syrinx	18
חרתק	66		
<i>Adonis</i>	50 f.	Dødningebesværgelse	16
<i>Anaitis</i>	55	Haner	63
<i>Γιγγρης</i>	51	Hunde	65
<i>Zeis ἀπομύτος</i>	56	Incubation	72
<i>μύαγριος</i>		Menneskeoffer	28 f.
<i>Κοζέ</i>	59 f.	Drer	8 f. 40 f.
<i>Μιλίττα</i>	72	Prostitution	28 f.
<i>Nanaia</i>	55	Slanger	9 f. 15 f. 77 f.
<i>ῥαβδομαντεία</i>	57 f.	Solheste, Solvogne	48 f.
Haruspicina	75	Træer	7 f. 32 f.
Derceto	31	Æbler	66 f.
		Drenringe	6

Examenliste.

Den offentlige Examen i Odense Cathedralsskole for Aaret 1839 begynder Onsdagen den 18 September og fortsættes til Torsdagen den 3 October iberegnet om Formiddagen fra Kl. 9 og om Eftermiddagen fra Kl. 3 i følgende Orden:

Skriftlig Prøve.

Formiddag.

Eftermiddag.

Onsdag 18 Septbr.

IV Kl. . . . . Historie. IV, III og II Kl. Latinsk Stil.
III Kl. . . . . Religion.

Torsdag 19 Septbr.

IV Kl. . . . . Religion. IV og III Kl. Overs. af Latin.
III Kl. . . . . Historie.

Mundtlig Prøve.

Formiddag.

Eftermiddag.

Fredag 20 Septbr.

Candidat. . . . Græsk. IV Kl. . . . Græsk.
 II Kl. . . . Latin. I og II Kl. Tydsk og Fransk.

Lørdag 21 Septbr.

Candidat. . . Mathematif. Candidat. . . Hebraisk
 III Kl. . . . Græsk. III Kl. . . . Fransk.

Mandag 23 Septbr.

Candidat. . . . Latin. Candidat. . . . Tydsk.
 II Kl. . . . Dansk. IV Kl. . . . Latin.

Tirsdag 24 Septbr.

Candidat. Historie og Geogr. Candidat. . . . Fransk.
 III Kl. . . . Religion. I Kl. . . . Dansk.

Onsdag 25 Septbr.

Candidat. . . . Religion. IV Kl. . . . Religion.
 II Kl. . . . Mathematif. I Kl. . . . Latin.

Torsdag 26 Septbr.

III Kl. . . . Latin. IV Kl. . . . Hebraisk.
 II Kl. . . . Græsk. I Kl. . . . Mathematif.

Fredag 27 Septbr.

IV Kl. . . Tydsk og Fransk. III Kl. . . Hebraisk.
 II Kl. . Historie og Geogr. I Kl. Historie og Geographie.

Lørdag 28 Septbr.

Alle Klasser . . Gymnastik. Alle Klasser . . . Sang.

Mandag 30 Septbr.

III Kl. . . . Mathematif. IV Kl. Historie og Geographie.
 II Kl. . . Tydsk og Fransk. I Kl. . . . Religion.

Tirsdag 1 Octbr.

III Kl. Historie og Geographie. IV Kl. . . . Mathematif.
 I Kl. . . . . Græsk.

Onsdag 2 Octbr.

II Kl. . . . Naturhistorie. III Kl. . . . Tydsk

Torsdag 3 Octbr.

II Kl. . . . Religion. I Kl. . . . Naturhistorie.

Torsdagen den 10 Octbr., Kl. 8 Formiddag, foretages den foreløbige Prøve med dem, som ere anmeldte til Optagelse i Skolen.

Efterat Opflyttelse i høiere Klasser og Omflyttelse i selve Klasserne er, ifølge Examen's Udfald, samt efter Disciplen's Flid og Fremgang, og deres Sjeleevners Udvikling i det foreløbne Skoleaar, bestemt ved den Censur, som efter tilendebragt Examen holdes af samtlige Lærere; foretages Translocationen i offentlig Forsamling, som holdes i Gymnasiets Auditorium Lørdagen den 12 October Kl. 10 Formiddag.

Kandidaterne, som i Aar forventes dimitterede til Universitetet, ere følgende:

1. Rasm. Christ. Rasmussen fra Odense.
  2. Joh. Christ. Peter Clausen fra Odense.
  3. Harald Valdem. Rasmussen fra Gaarden Sparetoen i Syen.
  4. Christ. Krag fra Gjelsted i Syen.
  5. Rasm. Winther Asfens fra Nørre-Mabye i Syen.
  6. Gregers Gregersen fra Høsum i Syen.
  7. Joach. Wilh. Krøyer fra Marieboe.
  8. Carl Laur. Emil Mule fra Nørre-Lyndelse i Syen.
  9. Sophus Skeel Brummer fra Paarup i Syen.
  10. Chr. Jversen fra Bogense.
  11. Gustav Heinrich Frieze fra Margaard i Syen.
-

Venner af Videnskabelighed, Skolens og Ungdommens Belyndere, indbydes ærbødigt til at bære denne offentlige Examen, og det paafølgende offentlige Regnskab for sammes Udfald med deres hædrende og opmuntrende Nærverelse.

J. Sartorph.